

Hana Voškerušová

STARČ U BĚSTVIN – OPOMÍJENÁ LOKALITA

TEPLOMILNÉ VEGETACE

V letošním roce jsem v rámci evropského programu vegetačního mapování Natura 2000 zpracovávala převážnou část (zhruba 250 ha) proslulé botanické lokality lesa *Halín* u Dobrušky včetně jeho severní části, tj. lesa na stráni *Starč* s floristicky bohatými lesními lemy a přílehlými loukami v okolí osady Běstviny. Neobyčejnou přírodovědeckou hodnotu celé této lokality dokládá mj. i skutečnost, že tu bylo v průběhu botanického výzkumu od konce 19. století včetně mapování Natura evidováno celkem přibližně 725 druhů vyšších rostlin. Při letošním vegetačním mapování se mi podařilo potvrdit výskyt asi 600 druhů – úplný soupis taxonů bude publikován ve sborníku *Acta muzei Richnoviensis*. V tomto příspěvku bych chtěla pouze upozornit na v současnosti neprávem opomíjenou část lokality s dosud velmi pestrouteplomilnou květenou lesních lemů a floristicky bohatou sveřepovou loukou při okraji lesa ve východní části *Starče* u Běstvin a přispět tak k její ochraně.

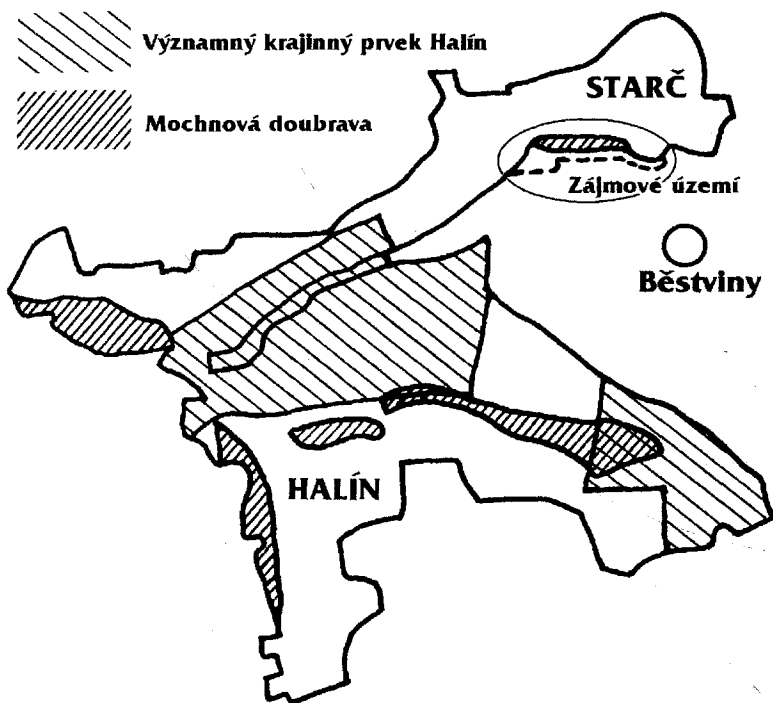
Les *Halín* je od východu od Běstvin rozdělen dosti širokou nivou údolí Halínského potoka vyplněnou holocenním náplavem na dvě části. Severní část – nárazový břeh Halínského potoka a jeho přítoku ve směru od Chlístova – tvoří zbytky staropleistocenních říčních teras se sprašovými závějeji (REŽNÝ 1977), které spadají poměrně strmými svahy orientovanými k jihovýchodu do údolí Halínského potoka. Nejvýše leží povrch II. terasy u Spů (360 m n. m.) a na kótě *Starč* (353 m n. m.) (převýšení nad údolím je asi 60 až 80 m, průměrná výška hřbetu činí zhruba 340 m n. m.) ve východní části tohoto poměrně úzkého hřbetu, který se snižuje a směřuje na jihozápad směrem k Vršovce. Svahy hřbetu jsou zbrzděny několika vertikálními rýhami a sníženinami s výchozy turonských slínovců, na nichž se zachovaly nejpestřejší dubohabřiny s prvky vápnomilných bučin – kruštíkem široolistým (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz), okroticí bílou (*Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce), okroticí červenou (*Cephalanthera rubra* (L.) L. C. Rich), střevíčnkem pantoflíčkem (*Cypripedium calceolus* L.) aj. (viz také VACEK et NETÍKOVÁ 1984). Na druhé straně potoka, tj. na jih a jihozápad od Běstvin se na mírně ukloněné plošině, která od úrovně asi 255–280 m n. m. nejprve pozvolna stoupá k severu a severovýchodu až na 300 až 310 m n. m. a pak klesá do údolí potoka v úrovni asi 280 m n. m., nachází samotný les *Halín*.

Původní lesní fytoocenózy vlastního *Halína* i *Starče* jsou patrně v důsledku zemědělského využívání od 16. a 17. století (viz MIKYŠKA 1967) a zejména potom vlivem intenzivního lesního hospodaření – zakládání kotlíků, které je dosud využíváno hlavně ve střední a východní části *Starče*, a holosečného způsobu hospodaření především v západní části *Halína* a v horní polovině hřbetu *Starče* – značně devastovány. Po větrné katastrofě v roce 1786 byly *Halín* i *Starč* zalesňovány hlavně smrkem a borovicí. Podle historických záznamů (viz např. MIKYŠKA 1963) převládl na této lokalitě s přirozenými listnatými porosty smrk (*Picea abies* (L.) Karsten) již v roce 1800. V západní části lesa na *Starči*

dominoval v uvedeném roce sice ještě dub zimní (*Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl.) a smrk byl pouze přimíšen, ale už tehdy tvořil hlavní složku stromového patra ve východní části na kótě *Starč*. Z ostatních dřevin zde byla čteně zastoupena jedle (*Abies alba* Mill.) a habr (*Carpinus betulus* L.). Buk lesní (*Fagus sylvatica* L.) není historicky doložen ani z vlastního *Halína* ani ze *Starče*.

Mimo značné přírodní hodnoty jsou *Halín* i *Starč* také významnými místy z hlediska kulturně-historického. Nachází se zde rozsáhlé staroslovanské i bronzové pohřebiště (objevené na počátku 20. století) s četnými žárovými hroby převrstvenými mohylami z navršené zeminy, které jsou dodnes patrné jak v *Halíně* tak i na *Starči* v části blíže Vršovce. Již v těchto prehistorických mohylách byly nalezeny uhlíky ze dřeva dubu (*Quercus* sp.) a lípy (*Tilia* sp.) – diagnostických dřevin stromového patra habrových doubrav (MIKYŠKA 1963).

Hlavně díky úsekovitě zachovalým místům s nejreprezentativnějšími typy zejména hercynských dubohabrových lesů (sv. *Carpinion* Issler 1931), které tu

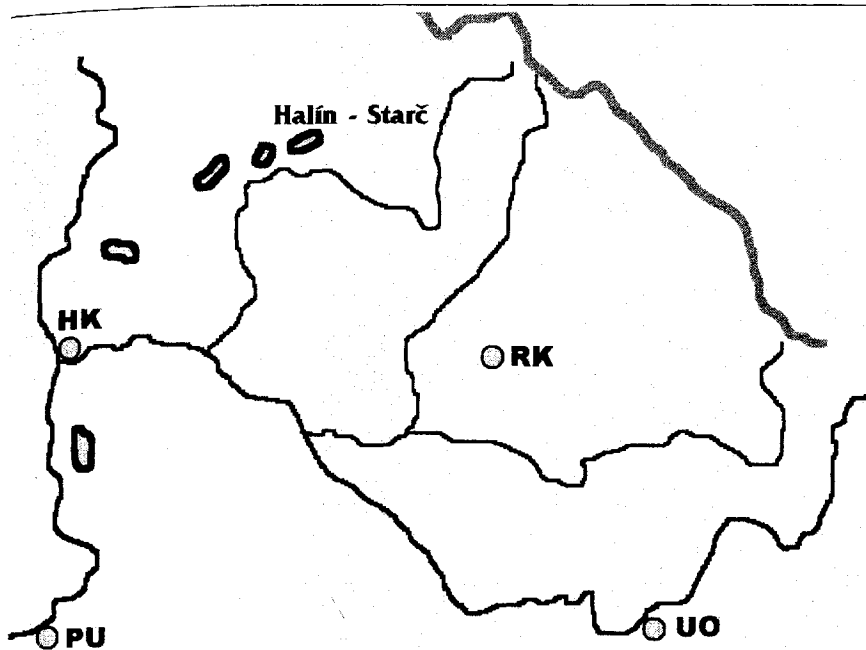

Obr. 1: Hranice současného VKP Halín a rekonstrukce přirozeného výskytu mochnových doubrav (as. *Potentillo albae-Quercetum*) v Halíně i na Starči. Ve východní části Starče lokalita původní mochnové doubravy, fragmentů suchých a mezofilních bylinných lesních lemů a sveřepové louky, která by měla být chráněna alespoň jako součást VKP. Podle podkladů referátu životního prostředí OÚ Rychnov n. Kn. (VKP) a prací R. Mikyšky (MIKYŠKA 1963; 1967) překreslila H. Voškerušová.

jsou nejrozšířenějším biotopem, je však *Halín* i les na *Starči* dosud jednou z botanicky nejbohatších lokalit Podorlicka (fyt. okresu Orlické opuky – lokalita se nachází těsně na rozhraní mezofytika a termofytika tj. f. o. Orlické opuky a f. o. Východní Polabí). Ochrana nejreprezentativnějších úseků tohoto biotopu je od počátku osmdesátých let 20. století na popud vynikajícího znalce přírody Novoměstska a bývalého konzervátora ochrany přírody náchodského okresu Josefa Žďárka zabezpečena vyhlášením části *Halína* významným krajinným prvkem (VKP) – rozsah VKP viz obr. 1.

Lokalita je ale z přírodovědného hlediska pozoruhodnější z dalšího aspektu. Ve vlastním *Halíně* i na *Starči* mapoval významný český fytoecenolog Rudolf Mikyška (MIKYŠKA 1963; 1967; 1968; o něm blíže viz KVĚT 1971) v rámci celých východních Čech vzácné teplomilné lesní společenstvo – mochnovou doubravu (as. *Potentillo albae-Quercetum* Libbert 1933). Jde o druhově velmi bohaté lesní společenstvo s dominantním dubem zimním (*Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl.), vzácněji též s dubem letním (*Quercus robur* L.), které bylo před podstatnějším zásahem člověka do přírody plošně nejrozšířenějším společenstvem teplomilných doubrav v Čechách. Těžiště jeho výskytu bylo v Čechách v Českém středohoří, v oblasti Pražské plošiny, v sv. části Křivoklátské vrchoviny a v sv. části Hořovické pahorkatiny. Ze Středočeské tabule zasahovalo rozšíření mezními výskytu v okrajové části Východolabské tabule až do území našeho regionu (MORAVEC, HUSOVÁ, CHYTRÝ et NEUHÁUSLOVÁ 2000). Také na poslední verzi vegetační mapy (NEUHÁUSLOVÁ et MORAVEC [red.] et al. 1997) je právě v oblasti *Starče*, již na území našeho okresu (okrajem horní části lesa na *Starči* probíhá hranice rychnovského a náchodského okresu), mapován nejvýchodnější výskyt mochnové doubravy v Čechách, přičemž v území mezi Labem a Orlicemi jsou uvedena jen čtyři další místa s rozsáhlejšími výskytu asociace – viz obr. 2. Předpokládaný přesnější rozsah lokality mochnové doubravy na *Starči* i ve vlastním *Halíně* MIKYŠKA (1963; 1967) rekonstruuje na vegetačně mapě *Halína* – obr. 1. Rudolf Mikyška předpokládal výskyt mochnové doubravy ve střední a jihozápadní okrajové části *Halína*, kde v současnosti dřívější výskyt asociace indikují ve vlastním *Halíně* ojedinělé lokality některých druhů pro tento typ lesa význačných a diferenciatálních nebo druhů, které se v něm vyskytují pravidelně (s vyšším stupněm stálosti). V tomto případě jde zejména o jeřáb břek (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare* L.) srpici barvířskou (*Serratula tinctoria* L.), válečku prapořitou (*Brachypodium pinnatum* (L.) P. Beauv.) a tolitu lékařskou (*Vincetoxicum hirsutum* Medik.). Dnes ale úsek přirozeného výskytu teplomilných doubrav, zejména ve střední části lesního komplexu *Halína*, osidlují převážně floristicky bohaté dubohabrové lesy, které představují dosud jedny z nejzachovalejších a nejreprezentativnějších porostů dubohabřin celé lokality. Podobně je tomu i v západní části *Starče* pod Vršovkou, kde ke jmenovaným druhům častěji přistupuje další druh teplomilných doubrav smládku jelení (*Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyer.).

Nejreprezentativnější fragment lesa, v jehož bylíněm patře se nejpčetněji uplatňovaly druhy mochnové doubravy, se ale donedávna zachoval v dolní polovině straně ve východní části *Starče* u Běstvin (obr. 1). Původní výskyt mochnové doubravy tu dodnes indikují především velmi početné populace srpice barvířské, smládku jeleního, tolity lékařské a válečky prapořité, k nimž přistupují další druhy druhové kombinace středoevropských bazifilních teplomilných doubrav (*Quercion petraea* Zólyomi et Jakucs et Jakucs 1960), do kterých

Obr. 2: Lokality rozsáhlejších přirozených výskytů mochnových doubrav (as. *Potentillo albae-Quercetum*) při jejich východní hranici rozšíření v Čechách tj. v území Východolabské tabule mezi Labem a Orlicemi – nejvýchodnější lokalitou je Starč u Běstvin. Podle mapy potencionální přirozené vegetace České republiky (NEUHÁUSLOVÁ et MORAVEC [eds.] et al. 1997) překreslila H. Voškerušová.

je společenstvo řazeno – běložárka větvitá (*Anthericum ramosum* L. – obr. 6), ostřice horská (*Carex montana* L.) a kokořík vonný (*Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce), s nimiž se již jinde v *Halíně* nesetkáme. V roce 1999 byla ale bohužel část lesa na této lokalitě vykácena a v období příušku byla vzniklá holina velmi nevhodně zalesněna borovicí lesní (*Pinus sylvestris* L.) (obr. 5). Došlo k tomu také jistě i z toho důvodu, že lokalita nebyla zahrnuta do území VKP, přestože územně je chráněn již sousední pozemek s číslem parcely 122. Význam zachování květeny mezní lokality mochnové doubravy není připomenut ani v samotném zdůvodnění ochrany části *Halína* jako významného krajinného prvku (viz např. FALTYSOVÁ, MATOUŠKOVÁ et HILLE 1992), i když tu jsou ve výčtu druhů uvedeny i taxony s těžištěm výskytu právě na této mikrolokalitě a nikoliv na území VKP – např. oman hnidák (*Inula conyza* DC.), jetel alpský (*Trifolium alpestre* L.) nebo růže galská (*Rosa gallica* L.) (při letošním vegetačním mapování byly evidovány pouze na této lokalitě). Přesto i v poslední době na hodnotu této části *Starče* alespoň upozorňuje další materiál, který by měl být brán v úvahu při rozhodování o zásazích do přírody – „Dobruška – územní systém ekologické stability“ (ÚSES) (Trávníček in RUKAVIČKA 1994). Zde je území charakterizováno jako významný, floristicky bohatý, biokoridor šíření hlavně

Obr. 3: Diagnostický druh biotopu suchých širokolistých trávníků šalvěj luční (*Salvia pratensis* L.) je na Dobrušsku a Opočensku dosti častý, ale např. na Rychnovsku již téměř chybí.

Foto J. Ouřada, 23. 7. 2001.

teplomilných lemových druhů a je zde navrhováno vytvoření biokoridoru místního významu, který je na připojené mapě územního systému ekologické stability veden i místem současné paseky. V ochrannářských opatřeních je tu zdůrazněna především podmínka omezení výsadeb nepůvodních jehličnanů hlavně smrku, borovice lesní a modřínu. Tento jistě důvodný návrh – výsadba borových monokultur je jedním z nejvýznamnějších faktorů ohrožení biotopu teplomilných doubrav (viz kupř. CHYTRÝ, KUČERA et KOČÍ [eds.] 2001) – nebyl bohužel už po pěti letech od zpracování „územního systému“ respektován a v současnosti na místě bohatého společenstva krní na alespoň jednou ročně pečlivě vyžínané pasece (jistě za nemalé finanční prostředky, které ale byly věnovány také již na zpracování ÚSESu, výsadbu borovice aj.) usychající semenáčky borovice lesní vysazené v nevhodné době na nevhodném místě. Vzácné teplomilné druhy jsou zatlačeny především na západní a jihozápadní okraj paseky, kde kromě jmenovaných druhů bylo také evidováno několik posledních exemplářů diagnostického druhu suchých bylinných lemů teplomilných doubrav (sv. *Geranion sanguinei* Tüxen in Müller 1961) – ve východních Čechách ohroženého a v regionu kriticky ohroženého kakostu krvavého (*Geranium sanguineum* L.). Podle sdělení místního znalce a milovníka přírody pana Františka Uhlíře z Běstvin byla pasekou zčásti zničena i ojedinělá lokalita v Českých zemích i východních Čechách silně ohroženého vstavače nachového (*Orchis purpurea* Huds.), jehož zbytková populace se sotva polovičním počtem exemplářů dožívá v západním okraji paseky. V území fytogeografického okresu Orlické opuky i na celém rychnovském okrese je tento snad nejkrásnější evropský vstavač znám dále jenom z VKP *Chlum* u Dobrušky (FALTYSOVÁ, MATOUŠKOVÁ et HILLE 1992; KAPLAN, KUČERA et HÁJEK 1994). Západní okrajová část paseky, která je v současnosti podle mého mapování jednou z nejbohatších mikrolokalit celého lesního komplexu, je nadto, jistě pouze z neznalosti, poškozována lesními dělníky a postupně tu vzniká základ divoké skládky odpadků.

Na výskyt mochnových doubrav je vázán v našem regionu další vzácný biotop, který byl připomenut v předchozím textu a který se v nejreprezentativnějších fragmentech dosud vyskytuje také v popisované části *Starče*. Jde o společenstvo suchých bylinných lemů (sv. *Geranium sanguinei* Tüxen in Müller 1961) mochnových doubrav, které se zde dosud lokálně udržuje i při okrajích druhově zcela pozměněných kulturních lesů. Jedná se opět o velmi bohatou vegetaci s výskytem většího množství bylin, které jsou charakteristické jak pro tyto lemy, tak i pro lesní podrost teplomilných doubrav. Z nich jsou pro *Starč* význačné zejména dosud dosti bohaté populace bělozářky větvitě, kokoříku vonného, kopretiny chocholičnaté, smldníku jeleního a válečky prapořité. Spíše pouze v těchto lemech se vyskytují další, v našem regionu vzácnější, teplomilné druhy jako např. dobromysl obecná (*Origanum vulgare* L.), jetel alpský (*Trifolium alpestre* L., již jen velmi vzácně), klinopád obecný (*Clinopodium vulgare* L.), prorostlík srpovitý (*Bupleurum falcatum* L.), rozrazil ožankovitý (*Veronica leucium* L.) – vzácně, šalvěj luční (*Salvia pratensis* L. – obr. 3), tolika lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria* Medik) nebo violka srstnatá (*Viola hirta* L.). Význačný diagnostický druh suchých lemů – kakost krvavý (*Geranium sanguineum* L.) – dožívá při dolním okraji paseky (viz výše). Tyto suché bylinné lemy se dnes na *Starči* vyskytují pouze v menších fragmentech, většinou v mozaice s mezofilními bylinnými lemy habrových doubrav (sv. *Trifolium medii* Müller 1962), které dnes převažují i v této nejteplejší lokalitě celého *Halína*. (Pozn.: podle ústního sdělení pana J. Žďárka, který byl také amatérským meteorologem spolupracujícím s Českým hydrometeorologickým ústavem, podle v regionu ojedinělých výskytů řady teplomilných druhů rostlin i rekonstruované vegetace, je zřejmě tato část *Starče* nejteplejším místem rychnovského okresu.) Dříve byly zřejmě druhově pestřejší a reprezentativnější a byly vyvinuty na větší ploše. Dále uvádím fytoecnologický snímek mozaiky bylinných lemů z okraje lesa na *Starči* (obr. 4) poblíž nejseverněji situovaného stavení v Běstvinách, v němž již převažují druhy lemu mezofilního.

Sn. č. 1 – 30 m², 15° JZ, 320 m n. m., geologický podklad – slínovce středního úronu, 6. 8. 2001, E₁ 100%:

Melanampyrum nemorosum L. 3, *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P. Beauv. 3, *Inula salicina* L. 2, *Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyer. 2, *Anthericum ramosum* L. 1, *Astragalus glycyphyllos* L. 1, *Bupleurum falcatum* L. 1, *Clinopodium vulgare* L. 1, *Colymbada scabiosa* (L.) Holub 1, *Dactylis glomerata* L. 1, *Fragaria vesca* L. 1, *Galium verum* L. 1, *Jacea pannonica* I (Heuff.) Soják, *Medicago falcata* L. s. lat. 1, *Pyrethrum corymbosum* (L.) Scop. 1, *Tithymalus cyparissias* (L.) Scop. 1, *Trifolium medium* L. 1, *Trifolium montanum* L. 1, *Vincetoxicum hirundinaria* Medik 1, *Aegopodium podagraria* L. +, *Agrimonia eupatoria* L. s. str. +, *Betonica officinalis* L. +, *Carex flacca* Schreb. +, *Convulvulus arvensis* L. +, *Crataegus* sp. +, *Galium pumilum* Murray +, *Geranium pratense* L. +, *Geum urbanum* L. +, *Origanum vulgare* L. +, *Pimpinella major* (L.) Huds. +, *Prunus spinosa* L. +, *Verbascum nigrum* L. +, *Acer campestre* L. r, *Swida sanguinea* (L.) Opiz r, *Ulmus glabra* Huds. r.

Ještě východněji od snímkané mikrolokality se mezofilní bylinný lem a okraj ovsíkové louky (sv. *Arrhenatherion elatioris* Koch 1926), při okraji mlaziny s dominantními jehličnany (borovice lesní, smrk), staly v současnosti jediným refugiem dosti početné populace diagnostického druhu původních mochnových doubrav mochny bílé (*Potentilla alba* L.), která je v našem regionu také již velmi vzácná.

Obr. 4: Část mozaiky suchých a mezofilních bylinných lesních lemů při dolním okraji lesa na Starči. V popředí nalevo bohatá populace omanu vrboлистého (*Luzula salicina* L.). Foto J. Ouřada, 23. 8. 2001.

Pod okrajem popisované paseky se mezi ohybem lesa na západě, cestou vedoucí kolem nejsevernějšího stavení v Běstvinách na východě a domkem pana Michla na jihu rozprostírá další ohrožený a význačný biotop lokality – jedna z floristicky nejbohatších sveřepových luk (sv. *Bromion erecti* Koch 1926) celého Podorlicka. Také v této louce se zejména na kontaktu s bylinnými lesními lemy vyskytuje řada význačných teplomilných druhů. Floristické složení porostu s dominantní kostřavicí (sveřepem) vzpřímenou (*Bromopsis erecta* (Huds.) Fourr.) je na Starči poněkud odlišné a pestřejší než na Opočensku (RYDLO 1996; VOŠKERUŠOVÁ 2001) – viz následující fytoocenologický snímek. Především tento biotop je zde dnes nejvíce ohrožen uvažovanou výstavbou rodinných domků, která by ale jistě narušila i okolní vzácné biotopy (ústní sdělení majitele pozemku p. Michla a dalších občanů Běstvin).

Sn. č. 2 – 100 m², 20° JZ, 315 m n. m., geologický podklad – slínovce středního turonu, 3. 8. 2001, E₁ 100 %:

Bromopsis erecta (Huds.) Fourr. 5, *Festuca pratensis* Huds. 3, *Arrhenatherum elatius* (L.) J. et C. Presl 2, *Alopecurus pratensis* L. 2, *Dactylis glomerata* L. 2, *Leontodon hispidus* L. s. lat. 2, *Lotus corniculatus* L. 2, *Medicago lupulina* L. s. lat. 2, *Plantago media* L. 2, *Trifolium repens* L. 2, *Achillea millefolium* L. 1, *Anthoxanthum odoratum* L. 1, *Bellis perennis* E. 1, *Briza media* L. 1, *Carum carvi* L. 1, *Cerastium holosteoides* Fries subsp. *triviale* (Link.) Möschl 1, *Cirsium arvense* (L.) Scop. 1, *Filipendula vulgaris* Moench 1, *Fragaria vesca* L. 1, *Galium album* Mill. 1, *Geranium pratense* L. 1, *Luzula campestris* (L.) DC agg. 1, *Onobrychis viciifolia* Scop. 1,

Plantago lanceolata L. 1, *Poa pratensis* L. s. lat. 1, *Polygala comosa* Schkuhr 1, *Potentilla anserina* L. 1, *Potentilla reptans* L. 1, *Trifolium medium* L. 1, *Trifolium montanum* L. 1, *Trifolium pratense* L. 1, *Trisetum flavescens* (L.) P. Beauv. 1, *Acetosa pratensis* Mill. +, *Bupleurum falcatum* L. +, *Campanula patula* L. +, *Carex tomentosa* L. +, *Chamaecytisus supinus* (L.) Link. +, *Cichorium intybus* L. +, *Cirsium acaule* (L.) Scop. +, *Colymbada scabiosa* (L.) Holub +, *Convolvulus arvensis* L. +, *Coronilla varia* L. +, *Crepis biennis* L. +, *Daucus carota* L. +, *Genista tinctoria* L. +, *Knautia arvensis* (L.) Coult. s. str. +, *Knautia drymeia* Heuff. +, *Jacea pratensis* Lam. +, *Leucanthemum vulgare* Lam. +, *Linum catharticum* L. +, *Medicago falcata* L. s. lat. +, *Medicago x varia* Martyn +, *Ranunculus bulbosus* L. +, *Salvia pratensis* L. +, *Taraxacum* sp. (sect. *Ruderalia* Kirschner, H. Oellgaard et Štěpánek) +, *Vicia* sp. +, *Centaureum erythraea* Rafn. r (obr. 7), *Colchicum autumnale* L. r, *Heracleum sphondylium* L. r, *Ononis spinosa* L. r.

Cílem mého příspěvku nebyl podrobný popis vynikající lokality ojediněle teplomilné květeny a vegetace v rámci celého našeho regionu. Hlavním smyslem bylo především upozornění na nejvýznamnější hodnoty přírody i na nejvýraznější faktory ohrožení tohoto dosud nechráněného území, které bezprostředně navazuje na VKP *Halín*, jemuž se svými kvalitami přinejmenším vyrovná. Území si jistě zaslouží větší ochrannářskou pozornost a je s podivem, že je z tohoto hlediska opomíjeno a to i z toho důvodu, že výskyt řady vzácných teplomilných druhů zde evidovala celá plejáda botaniků již od konce 19. století počínaje Josefem F. Freynem, jehož nálezy publikoval L. Čelakovský (poprvé ČELAKOVSKÝ 1881). Lokalitu znali např. také K. Domin (DOMIN 1902), V. Vodák (VODÁK 1926), K. Krčan (kupř. KRČAN 1945; 1958; KRČAN et KOPECKÝ 1959; 1960; 1961), J. Fiedler (FIEDLER 1948; 1951a; 1951b; 1954), J. Žďárek (ŽĎÁREK 1965; 1972; 1974–75) a v nedávné minulosti kupř. S. Vacek a jeho spolupracovníci (VACEK et LOKVENC 1988; VACEK et NĚTÍKOVÁ 1984), J. Sitný (SITNÝ 1992), J. Kučera a jeho spolupracovníci (HOLUB, TRÁVNÍČEK et KUČERA 1995; HOLUB 1995; FALTYS, SAMKOVÁ et KUČERA 1996) a R. Zárubová-Prausová (ZÁRUBOVÁ-PRAUSOVÁ 2001). Je pozoruhodné, že jenom zde bylo v rámci celého lesního komplexu *Halín* zaznamenáno přes 20 druhů rostlin, které jsou v současnosti uvedeny v červeném seznamu ohrožených květeny Českých zemí (PROCHÁZKA [ed.] 2001). Při vegetačním mapování jsem potvrdila výskyt 15 z nich. Nezvěstnými zůstaly např. černohlávek velkokvětý (*Prunella grandiflora* (L.) Scholl.), čistic německý (*Stachys germanica* L.), hořec křížatý (*Gentiana cruciata* L.), hvozdík kartouzek (*Dianthus carthusianorum* L.), hvozdík svazčitý (*Dianthus armeria* L.), jetel bledožlutý (*Trifolium ochroleucon* Huds.) nebo pchač panonský (*Cirsium pannonicum* (L. fil.) Link.). Obávám se, že pokud nebudou i nadále zásahy do přírody této lokality usměrňovány v zájmu uchování přírodních hodnot jako tomu bylo dosud, kdy nebyly respektovány ani minimální požadavky zpracovaného územního systému ekologické stability, dojde jistě zanedlouho k dalšímu nenávratnému ochuzení naší přírody. Budu velmi ráda, když také můj článek přispěje k tomu, aby se tak nestalo.

Navržené rozšíření VKP *Halín* je pouze minimálním požadavkem, který vyplývá z vegetačního mapování. Optimálním řešením by bylo vyhlášení celého komplexu *Halína* včetně *Starče* a údolí revitalizovaného Halínského potoka přírodní rezervací.

Literatura:

- ČELAKOVSKÝ L. (1881): *Prodromus der Flora von Böhmen*. – Arch. Naturwiss. Landesdurchforsch. Böhmen, Prag, 4: 693–955.
- DOMIN K. (1902): *Beiträge zur Kenntnis der Phanerogamenflora von Böhmen*. – S.–B. Königl. Böhm. Ges. Wiss., Prag, cl. math.–natur., 22: 1–16.
- FALTYS V. (1995): *Přehled vyhynulých, neověstých a ohrožených taxonů cévnatých rostlin na území východních Čech*. – 24 p., AOPK, Pardubice.
- FALTYS V., SAMKOVÁ V. et KUČERA J. (1996): *Výsledky floristického minikurzu na Rychnovsku*. – Orchis, Dobré, 15/2: 22–34.
- FALTYSOVÁ H., MATOUŠKOVÁ H. et HILLE J. (1992): *Významné krajinné prvky východočeského regionu*. – Nepag., ČÚOP, Pardubice.
- FIEDLER J. (1947): *Rozšíření bělozářky větvité (Anthericum ranosum) na Královéhradecku*. – Krása našeho domova, Praha, 38: 29–130.
- FIEDLER J. (1951a): *Les „Halín“ u Běstvín – zajímavá přirodní památka Dobruška*. – Ochr. Přír., Praha, 6: 123.
- FIEDLER J. (1951b): *Rozšíření šalvěje luční v severovýchodních Čechách*. – Čs. Bot. Listy, Praha, 3: 117–120.
- FIEDLER J. (1954): *Botanické zajímavosti okolí Dobrušky a jejich ochrana*. – Ochr. Přír., Praha, 9/9: 266–270.
- HOLUB J. (1995): *Rubus L. – ostružiník (maliník, moruška, ostružinec, ostružiníček)*. – In: SLAVÍK B. [ed.]: *Květena ČR IV*, p. 54–206, Academia, Praha.
- HOLUB J., TRÁVNÍČEK B. et KUČERA J. (1995): *Příspěvek k rozšíření ostružiníku (Rubus L.) v Orlických horách a podhůří*. – Orchis, Dobré, 14/2: 5–11.
- CHYTRÝ M., KUČERA T. et KOČÍ M. [eds.] (2001): *Katalog biotopů České republiky*. – 304 p., AOPK ČR, Praha.
- KAPLAN Z., KUČERA J. et HÁJEK M. (1994): *Výsledky botanické exkurze na Chlum u Dobrušky*. – Orchis, Dobré, 13/1: 2–6.
- KRČAN K. (1945): *Seznam rostlin na zajímavých lokalitách na Novoměstsku n. Met.* – 20 p., ms. [Depon. in: Knih. přír. odd. MVČ Hradec Králové].
- KRČAN K. (1958): *Seznam rostlin (namnoze vzácnějších) několika známých méně lokalit v okolí Nového Města n. Met., Opočna a Čes. Skalice*. – 34 p., ms. [Depon. in: BÚ ČAV Průhonice].
- KRČAN K. et KOPECKÝ K. (1959): *Květena okolí Nového Města n. Metují*. – Preslia, Praha, 31: 52–77.
- KRČAN K. et KOPECKÝ K. (1960): *Příspěvek ke květeně Opočenska a bližšího okolí Týniště n. Orlicí*. – Pr. Muz. Hradec Králové, ser. A, 2: 149–190.
- KRČAN K. et KOPECKÝ K. (1961): *Nové floristické nálezy z okolí Nového Města n. Metují a Týniště n. Orlicí (Hirschfeldia incana Loug. Foss. v ČSSR)*. – Preslia, Praha, 33: 65–68.
- KVĚT J. (1971): *RNDr. Rudolf Mikyška (13. 4. 1901 – 19. 10. 1970)*. – In: Orlické hory a Podorlicko 4, p. 213–218, OA a MOH, Rychnov n. Kn.
- MIKYŠKA R. (1963): *Lesy v Zálabí východočeské nížiny*. – Rozpr. Českoslov. Akad. Věd, ser. math.–natur., Praha, 73/15: 1–91.
- MIKYŠKA R. (1967): *Vegetační rekonstrukce lesů v Zálabí východočeské nížiny. 2. Geobotanické mapy*. – Preslia, Praha, 39: 312–318 a 403–420.
- MIKYŠKA R. (1968): *Wälder am Rande der Ostbömischen Tiefebene*. – Rozpr. Českoslov. Akad. Věd, Praha, ser. math.–natur., 78/4: 1–122.
-

- MORAVEC J., HUSOVÁ M., CHYTRÝ M. et NEUHÄUSLOVÁ Z. (2000): *Přehled vegetace České republiky. Svazek 2. Hygrofilní, mezofilní a xerofilní opadavé lesy.* – 319 p., Academia, Praha.
- NEUHÄUSLOVÁ Z. et MORAVEC J. [eds.] et al. (1997): *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky 1 : 500 000.* – Botanický ústav AV ČR, Průhonice.
- NEUHÄUSLOVÁ Z. et al. (2001): *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Textová část (dotisk).* – 341 p., Academia, Praha.
- NÁLEVKVA B. (1977): *Půdní poměry.* – In: ROČEK Z. [ed.]: *Příroda Orlických hor a Podorlicka*, p. 287–306, SZN, Praha.
- PROCHÁZKA F. [ed.] (2001): *Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000).* – Příroda, Praha, 18: 4–146.
- REŽNÝ K. (1977): *Zeměpisné poměry.* – In: ROČEK Z. [ed.]: *Příroda Orlických hor a Podorlicka*, p. 229–286, SZN, Praha.
- RUKAVIČKA J. (1994): *Dobruška – územní systém ekologické stability.* – 56 p., ms. (strojopis), Agroprojekt a. s., Pardubice.
- RYDLO J. (1995): *Mizející luční vegetace u Vodětína.* – Muz. a Souč., Rostoky, ser. natur., 9: 80.
- SITNÝ J. (1992): *Současný stav košely na území Dobrušky a v jejím blízkém okolí.* – 68 p., ms. (strojopis) [Depon. in: Archiv OMOH Rychnov n. Kn.].
- VACEK S. et LOKVENC T. (1988): *Ekoprogram města Opočna a jeho městských částí (Dobřířovice, Čánky, Mokrého) na léta 1987–1990 s výhledem do roku 2000.* – 116 p., MNV, Opočno.
- VACEK S. et NETÍKOVÁ M. (1984): *Halín – botanická zahrada Podorlicka.* – Orlické hory, Rychnov n. Kn., 5: 20–23.
- VODÁK V. (1926): *Botanický popis okresu novoměstského (Košelna Novoměstska n. Met.)* – 47 p., ms. (Opis dr. V. B. Poláček, listopad 1968 – „jen speciální mne zajímající části“) [Depon. in: Kúih. OMOH Rychnov n. Kn.; orig. in: SOKA Rychnov n. Kn., DF Dobruška, kn. 15, kart. č. 48].
- VOŠKERUŠOVÁ H. (2001): *Podkoška chocholátá (Hippocrepis comosa L.) u Opočna.* – In: Orlické hory a Podorlicko 11, p. 28–34, OMOH, Rychnov n. Kn.
- ZÁRUBOVÁ-PRAUSOVÁ R. (2001): *Lokalita – Starč (lesní lemy).* – 3p., ms. [Depon. in: Archiv autorky AOPK, Pardubice].
- ŽDÁREK J. (1965): *Nové floristické nálezy v okolí Bohuslavic nad Metují.* – Východočes. Bot. Zprav., Pardubice, 1: 7–8.
- ŽDÁREK J. (1972): *Floristické nálezy z okolí Bohuslavic n. Metují* – Ibid., 1: 5–6.
- ŽDÁREK J. (1974–75): *Zbytky, Halín, Horka.* – Ms. [Depon. in: Archiv RNDr. A. Hájka, Náchod].

Fotografie na obálce:

Obr. 5 (druhá strana obálky): Celkový pohled na lesní komplex vlastního Halína z paseky na Starči nevhodně osázené borovicí lesní přes osadu Běstvíny. Východní cíp Halína v horním levém rohu. Foto J. Ouřada, 23. 8. 2001.

Obr. 6 (druhá strana obálky): Bělozářka větvitá (*Authiericum ramosum* L.) – tento druh, který charakterizuje jak teplomilné doubravy, tak i jejich suché bylinné lemy, má ve východní části Starče jednu z nejbohatších lokalit v celém Podorlicku. Foto J. Ouřada, 23. 8. 2001.

Obr. 7 (druhá strana obálky): Zeměžluč lékařská (*Centaureum erythraea* Rafn.) – jeden z atraktivních, vzácnějších druhů lokality. Foto J. Ouřada, 13. 7. 2001.